

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ 2013-14

ΚΕΙΜΕΝΟ: «Λακωνικότητα και Συντόμευση Λόγου»

Ο άνθρωπος είναι έλλογο ον, προικισμένο με το λόγο, που δεν είναι μόνο η λογική, μα και η δυνατότητα έκφρασης. Κοινά παραδεκτό είναι πως ο λόγος αντανακλά όλο τον ψυχοπνευματικό κόσμο του ανθρώπου και αποτελεί το μίτο που μας οδηγεί στα μύχια της ανθρώπινης ύπαρξης. Οι αρχαίοι με το «*λακωνίζειν εστί φιλοσοφείν*» δήλωναν πως το να μιλά κάποιος σύντομα και περιεκτικά είναι φιλοσοφική στάση και άποψη ζωής. Το να μπορεί να εκφράζεται εύστοχα και απλά δηλώνει πνευματική καλλιέργεια, καλή γνώση της γλώσσας, αλλά και λιτότητα και ουσία, τόσο στον τρόπο σκέψης, όσο και στον τρόπο ζωής. [...]

Η λιτή και μεστή έκφραση διευκολύνει την επικοινωνία και γι' αυτό βελτιώνει την ποιότητα των ανθρώπινων σχέσεων. Προσδίδει βαρύτητα στα λόγια, τα κάνει μεστά σε περιεχόμενο, προάγει, επομένως, τη σκέψη, καθιστώντας την επικοινωνία πιο σαφή, ουσιαστική και ειλικρινή. Αντίθετα, ο εκτεταμένος και φλύαρος λόγος χρησιμοποιεί κυρίως εντυπωσιακά σχήματα λόγου και ρητορικές εκφράσεις. Τα πολλά λόγια κρύβουν παγίδες, ενώ η λακωνικότητα είναι ο καθαρός και δίχως δυσάρεστες εκπλήξεις και απατηλές υποσχέσεις λόγος. Άρα, ο ρόλος της είναι παιδευτικός. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, πως η σοφία ατόμων και λαών αποκρυσταλλώνεται σε επιγράμματα και ακόμη πως, ό,τι η μνήμη του ανθρώπου επιλεκτικά διαφυλάσσει, είναι πάντοτε εκφρασμένο λακωνικά.

Αντιθέτως, στην εποχή μας παρατηρείται το φαινόμενο της συντόμευσης και της τυποποίησης του λόγου, που περιορίζεται στα στοιχειώδη και συνθηματοποιείται. Συχνά υιοθετούνται κατά την ομιλία λιτές, απλοϊκές και τετριμμένες εκφράσεις και αρκτικόλεξα, το ύφος είναι πομπώδες και αμφισβητούμενο το περιεχόμενο, αφού οι ίδιες λέξεις χρησιμοποιούνται για να αποδώσουν άστοχα πολλές σημασίες. Το έντονο

άκουσμά τους οδηγεί στη συνθηματολογία, γίνονται «μόδα» ή, όπως συνηθίζεται να λέγεται, «ολόγκαν».

Οι παράγοντες που προκαλούν το φαινόμενο αυτό εντοπίζονται μέσα στην ίδια την κοινωνική πραγματικότητα και το πολιτιστικό της κλίμα, αφού η γλώσσα είναι απεικόνισή τους. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι πολίτες είμαστε υποχρεωμένοι να κάνουμε οικονομία στην επικοινωνία μας. Θέλουμε να πούμε πολλά σε λίγο χρόνο και να τα συγκεντρώσουμε σε μικρό χώρο. Αυτή η οικονομία χώρου και χρόνου είναι βασική σήμερα στην κοινωνία που διέρχεται κρίση σε όλους τους τομείς του πολιτισμού της. Κρίση στις σχέσεις των ανθρώπων, κρίση στην επικοινωνία, κρίση στις αξίες. Η συντόμευση της γλώσσας είναι, λοιπόν, δείγμα της κοινωνικής παρακμής.

Σε συνάφεια με την κοινωνική παρακμή, ο περιορισμός της γλώσσας σχετίζεται με το χαρακτήρα του οπτικοακουστικού πολιτισμού μας. Οι απαιτήσεις του σύγχρονου τρόπου ζωής στρέφουν στην (υπερ)απλούστευση, αποφεύγεται ό,τι θεωρείται επίπονο ως προς την κατάκτησή του, αποφεύγεται, επομένως, και η αναζήτηση πνευματικής τροφής, που είναι αναμφίβολα μία κοπιαστική υπόθεση. Η εικόνα, συνοδευόμενη από τον ήχο, εισβάλλει παντού, πείθει χωρίς να ερεθίζει την ανάγκη για γλωσσική διατύπωση των μηνυμάτων. Πνεύμα, όμως, φτωχό σε γνώσεις και ιδέες συνεπάγεται φτωχή γλώσσα.

Η φτώχη και προκατασκευασμένη γλώσσα με τη σειρά της θέτει φραγμό στην επικοινωνία. Έτσι περιορίζει την πηγαία έκφραση και παγώνει το συναίσθημα. Συρρικνώνοντας το λόγο, συντομεύουμε και τη σκέψη, περιορίζουμε το στοχασμό στη ρηχότητα και στην επιφάνεια. Κατά συνέπεια, η επικοινωνία γίνεται απρόσωπη, τυπική, επιδερμική, εξυπηρετώντας τις στοιχειώδεις ανάγκες και μόνο. Όταν, όμως, η γλώσσα γίνεται μέσο συναλλαγής και εμπορευματοποιείται, τότε και η ζωή απογυμνώνεται από κάθε περιεχόμενο και νόημα. Επομένως, η γλωσσική ένδεια είναι ανασταλτικός παράγοντας σε ψυχοπνευματικές συναλλαγές.

(Ελαφρώς διασκευασμένο κείμενο του Δημήτρη Χριστόπουλου)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

(A) Να συμπυκνώσετε το κείμενο σε μια περίληψη 110 - 120 λέξεων (25 μονάδες)

(B1) Να σχολιάσετε σε 70-80 λέξεις την άποψη: «Ο λόγος αντανakλά όλο τον ψυχοπνευματικό κόσμο του ανθρώπου και αποτελεί το μίτο που μας οδηγεί στα μύχια της ανθρώπινης ύπαρξης». (10 μονάδες)

(B2) Να εντοπίσετε τα δομικά μέρη και τον τρόπο ανάπτυξης της τελευταίας παραγράφου του κειμένου (8 μονάδες)

(B3) Να αντικαταστήσετε με αντώνυμés τους τις λέξεις: *περιορίζει, έλλογο, κρύβουν, φλόγος, επιδερμική*. (6 μονάδες)

(B4) Να σχηματίσετε δύο προτάσεις για κάθε μία από τις λέξεις που σας δίνονται (χρησιμοποιώντας την κάθε λέξη με διαφορετική σημασία, κυριολεκτική και μεταφορική): *καλλιέργεια, ένδεια, υιοθετώ*. (6 μονάδες)

(B5) «Η λιτή έκφραση προσδίδει βαρύτητα στα λόγια, τα κάνει μετá σε περιεχόμενο, προάγει, επομένως, τη σκέψη, καθιστώντας την επικοινωνία πιο σαφή, ουσιώδη και ειλικρινή».

Να κάνετε μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική στο συγκεκριμένο απόσπασμα. (5 μονάδες)

(Γ) ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ: Σε μια ομιλία σας προς τους συμμαθητές της τάξης σας επιχειρηματολογείτε υπέρ της άποψης ότι η λακωνικότητα αποτελεί αρετή, ενώ η συντόμευση του λόγου επιδρά αρνητικά στην επικοινωνία και την ίδια την ελληνική γλώσσα (500 λέξεις) (40 μονάδες)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο κείμενό του ο συγγραφέας αντιδιαστέλλει τη λακωνική έκφραση με τη συντόμευση του λόγου. Από τη μια, η λακωνικότητα αποτελεί ικανότητα διατύπωσης του λόγου με λιτότητα και περιεκτικότητα που βελτιώνει την ανθρώπινη επικοινωνία, αναβλύζοντας ουσία, καθαρότητα και ειλικρίνεια. Επιπροσθέτως, σημαντικός είναι ο παιδευτικός της ρόλος, διασώζοντας διαχρονικές αλήθειες στην πανανθρώπινη μνήμη. Από την άλλη, η συντόμευση του λόγου της σύγχρονης εποχής συνδέεται με την τάση απλούστευσης και τη συνθηματολογία. Απορρέει από την ανάγκη για εξοικονόμηση χώρου και χρόνου και αντανakλά τη γενικότερη κρίση του πολιτισμού. Ενός πολιτισμού στον οποίο κυριαρχεί η εικόνα και ο ήχος, ενώ η ανθρώπινη επικοινωνία συρρικνώνεται και τυποποιείται με τη χρήση μιας γλώσσας ψυχρής και προκατασκευασμένης.

(B1) Μέσα από τη γλώσσα συλλαμβάνεται, μορφοποιείται και εκφράζεται κάθε ουσιαστική ανθρώπινη εκδήλωση. Όλη η ύπαρξη του ανθρώπου περνάει, δηλώνεται και υφίσταται αντικειμενικά μέσα από τη γλώσσα. Έτσι ο λόγος μας ως «λογική» ταυτίζεται με το λόγο μας ως «γλωσσική έκφραση». Δεν υπάρχουν νοητικές συλλήψεις χωρίς να κωδικοποιηθούν γλωσσικά, χωρίς να γίνουν σημασίες, χωρίς να γίνουν λέξεις. Γλώσσα και σκέψη είναι λοιπόν άρρηκτα συνδεδεμένες και ο λόγος του κάθε ανθρώπου καθρεφτίζει τον τρόπο που σκέφτεται, τον τρόπο με τον οποίο επεξεργάζεται και αναλύει την πραγματικότητα. Ταυτόχρονα, ο λόγος εκφράζει με πληρότητα όλη τη γκάμα των συναισθημάτων της ψυχής, αναδεικνύοντας τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου. Επομένως, ο λόγος αποκαλύπτει την ανθρώπινη προσωπικότητα.

(B2) Δομικά στοιχεία παραγράφου:

Θεματική Π.: «Η φτώχη και προκατασκευασμένη γλώσσα με τη σειρά της θέτει φραγμό στην επικοινωνία»

Λεπτομέρειες - σχόλια: «Έτσι.....νόημα»

Περίοδος κατακλείδα: «Επομένως, η γλωσσική ένδεια είναι ανασταλτικός παράγοντας σε ψυχοπνευματικές συναλλαγές»

Τρόπος ανάπτυξης : Αίτιο – αποτελέσματα

(B3) **Αντώνυμα:**

Περιορίζει ≠ αυξάνει

Έλλογο ≠ άλογο

Κρύβουν ≠ φανερώνουν, αποκαλύπτουν

Φλόαρος ≠ λακωνικός

Επιδερμική ≠ βαθιά, ουσιαστική

(B4) **Προτάσεις με κυριολεκτική και μεταφορική σημασία:**

1. καλλιέργεια

Το εύκρατο κλίμα της Ελλάδας ευνοεί την **καλλιέργεια** μανιταριών (κυριολεκτική)

Η **πνευματική καλλιέργεια** οδηγεί στη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων (μεταφορική)

2. ένδεια

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης πέθανε σε μεγάλη **ένδεια**. (κυριολεκτική)

Ο λόγος του χαρακτηρίστηκε από **ένδεια** επιχειρημάτων (μεταφορική)

3. υιοθετώ

Μετά από πολλές άκαρπες προσπάθειες τεκνοποίησης, **υιοθέτησαν** ένα παιδί ηλικίας επτά ετών από το ορφανοτροφείο (κυριολεκτική)

Έχει **υιοθετήσει** ακόμα και τον τρόπο ενδυμασίας του αγαπημένου του καλλιτέχνη (μεταφορική)

(B5) **Ενεργητική σε παθητική σύνταξη**

«Η λιτή έκφραση προσδίδει βαρύτητα στα λόγια, τα κάνει μεστά σε περιεχόμενο, προάγει, επομένως, τη σκέψη, καθιστώντας την επικοινωνία πιο σαφή, ουσιώδη και ειλικρινή»(ενεργητική)

«Από τη λιτή έκφραση προσδίδεται βαρύτητα στα λόγια, αυτά γίνονται μεστά σε περιεχόμενο, προάγεται επομένως η σκέψη, καθιστώντας την επικοινωνία πιο σαφή, ουσιώδη και ειλικρινή» (παθητική)

Γ. Παραγωγή λόγου

Βασικά σημεία:

Προσφώνηση: Αγαπητοί συμμαθητές,

Πρόλογος: Αναφορά στη σημασία της ποιοτικής επικοινωνίας των ανθρώπων και της πνευματικής προόδου και στο ρόλο της γλωσσικής έκφρασης ως ενός παράγοντα που αποτελεί συστατικό τους/Ανάδειξη της λακωνικότητας ως ιδιαίτερης έκφρασης που έχει τις ρίζες της στον τρόπο ζωής των Αρχαίων Λακώνων και μεταδίδει μηνύματα με σύντομο, περιεκτικό και εύστοχο τρόπο

Α' Ζητούμενο: Επιχειρήματα υπέρ λακωνικότητας ως αρετής

-Η λακωνικότητα δίνει έμφαση στην ουσία της γλωσσικής επικοινωνίας. Αποδίδει στην κάθε λέξη ειδικό βάρος και προσδίδει στο λόγο σαφήνεια, ακρίβεια και καθαρότητα. Αποφεύγεται η επιτήδευση, η φλυαρία, ο βερμπολισμός, που συχνά κουράζουν και αποπροσανατολίζουν.

-Ασκει το νου στο λιτό, συμπυκνωμένο λόγο και καλλιεργεί την αφαιρετική ικανότητα, καθώς η έκφραση των διανοημάτων με σύντομια και εύστοχια είναι κατάληξη μιας απαιτητικής νοητικής διεργασίας κατά την οποία το άτομο μέσα από ένα πλήθος συλλογισμών αξιολογεί και ακολούθως επιλέγει και κοινοποιεί τα πιο καιρία και ουσιώδη.

- Επιβάλλει στο συνομιλητή το στοχασμό, την αναζήτηση των προεκτάσεων για όσα έχουν λεχθεί.

- Η απλότητα και η αυτοπειθαρχία που εκφράζει ο λακωνισμός ως στάση ζωής μπορούν να εξισορροπήσουν τη ματαιοδοξία και την επιδειξιμανία του σύγχρονου καταναλωτικού ανθρώπου. Μπορούν να θωρακίσουν τον άνθρωπο απέναντι στη σημερινή υπερβολή και έλλειψη μέτρου, οδηγώντας τον στην επιλογή των ουσιωδών πραγμάτων της ζωής.

- Μεγάλη είναι και η παιδαγωγική αξία της λακωνικότητας καθώς διασώζει με τη μορφή ρητών, γνωμικών, παροιμιών, ό,τι σημαντικό αποθησαύρισε η εμπειρία και οι φιλοσοφικές αναζητήσεις ενός λαού. Ανέκαθεν στη γλώσσα και την παράδοση όλων των λαών της γης οι μεγάλες αλήθειες διατυπώνονται με ολιγόλογες, επιγραμματικές, λιτές φράσεις. Ειδικά για εμάς τους Έλληνες, η διατήρηση αυτής της αρετής σημαίνει επαφή με τις ρίζες, σύνδεση με το

παρελθόν και τα κληροδοτήματα των προγόνων, διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας.

Μεταβατική παράγραφος: Αναφορά με αντίθεση στη σύγχρονη εποχή όπου ο λόγος συρρικνώνεται και συντέμνεται για λόγους που σχετίζονται με την εξοικονόμηση χώρου και χρόνου, την κρίση των ανθρώπινων σχέσεων ειδικά στις μεγαλουπόλεις και την επίδραση των Μ.Μ.Ε και των νέων τεχνολογιών

Β' Ζητούμενο: Επιπτώσεις της συντόμευσης του λόγου στη σύγχρονη εποχή

- ⇒ Άμβλυση σκέψης, κριτικής ικανότητας (εφόσον γλώσσα και σκέψη είναι αλληλένδετες)
- ⇒ Δυσχεραίνεται η γνήσια και αποτελεσματική επικοινωνία των ατόμων, ο ειλικρινής και ουσιαστικός διάλογος.
- ⇒ Με το σύντομο λόγο το άτομο δεν μπορεί να εκφράσει τα βαθύτερα συναισθήματά του με πληρότητα. Αυτοματοποιείται, συνθηματοποιείται, εκμηχανίζεται ο λόγος.
- ⇒ Η γλώσσα χάνει την ομορφιά της. Συρρίκνωση του λεξιλογικού της πλούτου. Εξοβελισμός από το σώμα της γλώσσας φιλοσοφικών, θεωρητικών, αφηρημένων λέξεων - εννοιών στα πλαίσια μιας κακώς εννοούμενης απλοποίησής της και μιας βεβιασμένης προσαρμογής της στο πρακτικό πνεύμα των καιρών.
- ⇒ Περνάμε σε μια μορφή ακλισίας της ελληνικής γλώσσας, με χρήση συντομογραφιών. Παραβιάζεται η αίσθηση της γλώσσας, επέρχεται μια μορφή αλλοίωσής της.

Επίλογος: Η συνειδητοποίηση πως η σωστή γλωσσική έκφραση οδηγεί στη βαθύτερη επικοινωνία των ανθρώπων και το πλησίασμα των ψυχών. Αναγκαία λοιπόν η διαρκής γλωσσική καλλιέργεια, η επαφή με πρότυπα λόγου, η αφιέρωση ελεύθερου χρόνου στη συνάντηση με το συνάνθρωπο, η αξιοποίηση των κατάλληλων γλωσσικών επιλογών είτε πρόκειται για συμπυκνωμένη, περιεκτική, στοχαστική είτε αναλυτική και τεκμηριωμένη έκφραση.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

www.fasma-f.gr